

52. International Communication Association Toplantısı

iler Dursun
Ankara Üniversitesi
İletişim Fakültesi

52. International Communication Association Toplantısı

International Communication Association'ın her yıl düzenlediği konferansların 52.si bu yıl Güney Kore'nin başkenti Seul'de gerçekleştirildi. 15- 19 Temmuz tarihleri arasında Seul Hilton Otel, aynı anda irili ufaklı yaklaşık bir düzine salonu arasında sabah 8:15 ile öğleden sonra 5:00 arasında düzenlenen toplam 266 panelde konuşma yapan, birbirini dinleyen 1000'i aşkın akademisyenin ve panel izleyicilerinin koşturmasına mekan oldu. "İletişim Aracılığıyla Uzlaşma" (*Reconciliation Through Communication*) temalı bu yılki konferans, aynı zamanda Güneydoğu Asya'da derneğin tarihi boyunca düzenlediği ilk konferans olma özelliğini taşıyordu. Konferansın örgütlenmesinin yerel ayağından sorumlu olan Kore Gazetecilik ve İletişim Çalışmaları Topluluğu (KSJCS), organizasyonun başarılı bir biçimde sürdürülmesi ve tamamlanması konusunda gösterdiği performans ile toplantının teması ve seçilen coğrafya arasında toplantı duyurularında önceden ilan edilen bir tür "uygunluk arayışını" gerçekleştirilebilir kıldı. Kuzey Kore ile Güney Kore arasında son zamanlarda artan diyalog arayışları, Asya kökenli entelektüellerde "uzlaşma"ya yönelik ilgileri de canlandırmış görünmekteydi. Uzlaşma derken, Doğu ve Batı gelenekleri arasındaki açıklığın, "zengin bir karışım" vaadeden "entellektüel füzyon" sayesinde giderilmesi gibi daha genel bir projeye yönelik göndermeleri de unutmamak lazım. Konferansın temasının önceden belirlenmesine karşılık, 11 Eylül saldırısının, "iletişim yoluyla uzlaşma" başlıklı temaya, en

az Kore'ler arasındaki bölünmüşlük ya da Doğu/ Batı arasındaki yarılma sorunu kadar "esasl" bir ivme verdiği anlaşılıyordu.

Konferanslar dizisi içerisinde 11 Eylül saldırılarının hemen sonrasında gerçekleştirilen ve ağırlıklı olarak saldırı ve sonrasında haberlerin verilmiş tarzları, izleyiciler tarafından anlamlandırılma süreçleri üzerinde duran araştırmaları içeren birkaç önemli panel vardı. Terör İmgesinin İnşası başlıklı panelde, editoryal karikatürlerde ve haber fotoğraflarında, saldırının nasıl resmedildiği ve görsel belleğin nasıl çağrıldığı üzerinde duran araştırmalarla; 11 Eylül'e Popüler İletişim Yanıtı başlıklı panelde, popüler iletişim kanallarıyla 11 Eylül saldırılarının temsil edilmiş tarzlarına yönelik ve bütün panel izleyicilerinin katıldığı bir tartışma yürütülerek; Kriz Boyunca Medya Temsili başlıklı panelde, terörist saldırı sonrasında insanların bundan nasıl haberdar oldukları ve Amerikan ve İngiliz medyasının, tarihi kullanarak "açıklanamayana nasıl açıklanır kıldıkları" üzerinde duran ilginç çalışmalarla; Terörizmin Medyada Temsili başlıklı panelde geleneksel medyadan internete kadar çeşitlenen bir medya etkileri sorusuna odaklanarak, 11 Eylül saldırılarının yarattığı "şok" ve sonrasındaki gelişmelerin bol bol araştırıldığı ve incelendiği gösterildi. Dünyanın bir çok yerinde yaşanan savaşların ve terörün, bu süreçlerle karmaşık, derin ve geri döndürülemez ilişkisi olan bir devletin, ABD'nin, sınırları içerisindeki görünümüleri üzerinde bu kadar hassasiyetle duruluyor olması

anlaşılabilir bir şey. Ne de olsa bu boyutta bir yok edicilikle ilk kez karşılaşılıyor oralarda. İletişim çalışmaları alanında bu durumun yarattığı göze çarpan ilk etkiyi şöyle saptamak olanaklı: Artık Filistin- İsrail çatışmasının medya tarafından nasıl ele alındığı; Çeçen Krizi sırasında ya da Kosova'ya NATO hava saldırılarında Amerikan medyasında ne tür bir haber çerçeveselendirmesinin işe koşulduğu gibi "case study"ler (örnek olay çalışmaları) dışında, yani olayların sürekli başka yerlerde olup bittiği ama Amerikan ve diğer Batı medyasında nasıl temsil edildiği/ edilmediği odağında dönüp duran çalışmalar dışında bir şeyler okumak, duymak, görmek mümkün olacak. "Olay" Amerika'da geçiyor ve Amerika, olay sonrasında kendisine dönüp, kendisini çözümlüyor. İç gerilimin ve tehlikenin dışlaştırılarak uzaklaştırıldığı bir hegemonya stratejisi, onu dışlaştıran şeyin içine geri dönme hareketinden hiçbir gücün muaf olamayacağına ilişkin tarihsel ders ile baş başa bırakıyor Amerikan aydınlarını bir anlamda.

Küreselleşmenin çeşitli boyutlarıyla yaşandığı bir dünyada, savaş ve terör ölümlerinin sadece ekranlardan anında gözlenen ışık oyunlarına ve bip seslerine indirgenmesi, başta Kültürel Çalışmalar olmak üzere iletişim alanındaki temel çalışma alanları ve paradigmlar için ciddi bir eleştirel ilgi odağı yaratıyor. Bugüne kadar günlük yaşamda hegemonyanın kuruluşuyla ilişkisi içinde kültür, kimlik, medya ve izleyici sorunlarıyla ilgilenen kültürel çalışmalar, küreselleşmenin açıkça gözlenen çelişkileriyle de bağlantılı kılınarak, savaşın, şiddetin ve terörün kendimizi ve dünyayı algıladığımız ufku nasıl değiştirdiğini üzerinde yoğunlukla durmaya doğru bir yöneliş içerisinde. Kültürel Çalışmalar'da Yeni Boyutlar başlıklı ön-konferans, bu yöneliş açıkça ortaya koyuyor. Kültürel çalışmaların, savaş ve emperyalizm tarihini yeniden yazmak konusunda ve bilgi üretiminin sömürge sonrası koşullarını değiştirmek konusunda neler yapabileceği üzerinde duruluyor. Batı ve Doğu arasındaki, Kuzey ve Güney arasındaki eski ikiliklerin ötesine geçerek, 21. Yüzyıl'da Kültürel Çalışmalar için eleştirel ve doğurgan bir ufuk çizmeye ilişkin bu arayışlara,

iyi niyetlerle ve büyük heyecanlarla girişildiğine kuşku yok. Sadece bir konu var bu isteklerin politik erimi üzerine düşündürtecek ve elbette Kültürel Çalışmalar'la ilgili hemen herkes de bunun farkındadır: Hegemonyanın ve söylemin, karşılıklı olarak toplumsal antagonizmalar tarafından koşullandığı ve antagonizmaların giderilemediği verili durumda, ister eski ister yeni olsun ikiliklerden kaçınmanın herhangi bir yolu var mıdır? Ya da öznenin, kendisini "bilme" ve kimliğini kurma sürecindeki her yadsıma (*negation*) hareketi; ve kendi konumunun ancak bir Öteki ile dolayımınarak oluşma tarzı, ikiliklerin ve bölünmüşlüğü sadece ortadan kaldırılamazlığını değil; aynı zamanda zorunlu olduğunu da göstermez mi? Bölünmüşlüğe ya da ikiliklere yol açan yarıklık (*split*), aşılabilir bir şey midir? Eğer öyle görünüyorsa, nasıl aşılacaktır? Yahut bu yarıklık, yapıya içkin ise, ikiliklerden kaçınılamıyorsa, kültürel çalışmalar ne tür alternatif ikilikler önerebilecektir "eski"lerinin yerine? Direnme yaratabilecek eleştirel bir söylemin ufku çizilirken, savaş imgesi ve belleği üzerine yürütülecek çalışmalarda, diyelim ki Irak'a yönelik olası bir Amerikan saldırısı sonrasında, hangi türden ikiliklere başvurulabilir ki? Sorular çoğaltılabilir. Ancak savaş ve terör olgularına yönelik olarak kültürel çalışmalar alanında giderek yoğunlaşan analitik ve politik ilgi, bu ve benzeri bir çok soruya yanıt arama kararlılığını da beraberinde getirecek gibi gözüküyor.

ICA toplantısına ilişkin belirtilebilecek bir başka nokta, konferanslar boyunca yeni iletişim teknolojileri ve sayısal medya ile ilgili olarak pek çok sorunun ve bunlara yanıtların ortaya konmaya çalışıldığı panellerin ağırlıkta oluşuydu. Sayısallaşma çağında, evrensel bir ahlaki düzenin gerçekleştirilebilir ve entelektüel olarak savunulabilir olup olmadığı; internet iletişimi ve kültür arasındaki bağlantıların kurulma tarzları; basılı ve online gazetelerde, ön sayfa haberleri ve izleyici alımlama pratikleri bakımından yakınsama eğilimleri; farklı kültürlerde mobil iletişimde sergilenen davranış tarzları ve kullanım biçimleri; yeni teknolojilerde,

etkileşimin doğası ve niteliği gibi pek çok konu, iletişim araştırmacıların gündeminin önemli başlıkları olarak dikkat çekiyordu. Yeni ortaya çıkan ve hızla yaygınlaşan her iletişim aracında olduğu gibi, internet ve mobil telefon özelinde de, başta kullanıcıların etkinliklerinin niteliği ve bu etkinliklerin kültürler arası farklılaşan ya da benzeşen yanları olmak üzere, teknolojilerin "etkileri" odağında bir araştırma gündemi iletişim çalışmaları alanında belirginleşiyor. Çok genel bir bakışla, radyo, televizyon ve gazete gibi "eski" iletişim araçlarının sorunlaştırıldığı çerçevelerin, örneğin mahremiyet, politik kampanyaların durumu, ikna süreçleri, toplumsal denetim, yeni türden cemaatlerin oluşumu, bilginin dağılımı vb..., bu yeni iletişim teknolojilerinin de öncelikli sorunlaştırılma çerçeveleri haline geldikleri açıkça görülüyor. Öteden beri süregelen analitik ilgiler, yeni medyalara yöneliyor. Durumu kabaca böyle saptamak, elbette ki ortaya konan sonuçların özgünlüğünü, yeniliğini ve özellikle Batı hegemonyası karşısında farklı kültürlerin varlığını vurgulayan -mütevazı de olsa- politik hamlelerini görmezden gelmek anlamını taşımamalıdır. Tam tersine, örneğin, kültürel bakımdan hem Batı'yı hem de Doğu'yu içine dahil edici bir teknoloji etiğinin nasıl geliştirilebileceği üzerinde duran bir tartışma, benim bilebildiğimce, önceki hiçbir iletişim aracından hareketle yürütülmüş ya da yürütülebilecek bir tartışma değildir. Bütün bu yeni iletişim teknolojileri odaklı çalışmalar düşünülürken belki de daha ilginç olabilecek bir şey, yeni iletişim teknolojileri ve ortamlarına ilişkin söylenen ve söylenebilecek sözlerin eski sorunsallarla devamlılık ve kopuş noktalarına dikkat edilerek, iletişim kuram ve araştırmalarındaki temel eğilimlerin belirginleştirilmesi olanağıdır. Bu, sunulan empirik içerik çeşitliliğiyle birlikte beliren formun niteliğinin saptanması olasılığını da doğurabilir. Bu son söylediğimi, zihnimde beliren iki soruyla somutlaştırayım: Yeni (ve hatta eski) iletişim teknolojilerinin tasarım süreçlerinin ve tasarım rejimlerinin niteliğinin yeterince sorunlaştırılmayışı/ sorgulanmayışı; buna karşılık araç ve tüketici/izleyici/okuyucu arasında olup

bitenlere yoğunlaşma eğilimleri, (söz konusu teknolojilere ilişkin yaklaşımlar ister olumlu isterse olumsuz olsun) aslında o teknolojiyi mevcut haliyle olumlayan bir entelektüel harekete karşılık gelmez mi? Bu hareket, teknolojiye ilişkin yakınmanın ve eleştirilerin dozu ne olursa olsun, teknolojinin olumlandığı bir formu sürekli güçlendiriyor olamaz mı?

Kalkınma iletişimi, varolan bütün sorunlarına karşın modernleşme kuramlarından hareketle yerel ve küresel iletişim sorunlarını ele almayı sürdürerek, 20 ayrı panelde yürütülen tartışmalarla önemini hala koruyan bir çalışma alanı olarak belirdi. Özellikle medya endüstrisinde yerel içerik üretimlerinin, Amerikan içerik üretimleri karşısındaki konumu ve tutunma stratejileri üzerinde durulanan Ticari ve Küresel Gelişmelere Yerel Direniş başlıklı panelde, biçimin yabancı ancak içeriğin yerli olduğu bir medya üretiminin yaygınlığını ve başarısını gösteren önemli örnekler sergilendi. Giderek artan ölçülerde etnografik yöntemle başvurulduğu ortaya çıkan kültürler arası ve kalkınma iletişimi alanında, kültürler arası iletişimin tarifi ise "ideolojiler arası iletişim" olarak yapılıyordu. Kalkınma iletişimi kültürler arası iletişim ile birlikte, katılımdan ikna süreçlerine; ticari kültürün etkilerinden küresel pazarlara erişme olanaklarına; alandaki metodolojik ve ölçme sorunlarından kimlik oluşum süreçlerine kadar bir dizi konunun tartışıldığı bir alan olarak dikkat çekti. İletişim Hukuku ve Politikaları bölümünün düzenlediği 11 panelde, ifade özgürlüğünün özellikle Asya ülkeleri bağlamında sorunlaştırıldığı; uydu yayıncılığı ve internet konularıyla bağlantılı iletişim politikalarının küresel düzlemde gözden geçirildiği oturumların yoğunluğu göze çarpıyordu. Sağlık İletişimi bölümü düzenlediği 12 panelde, sağlık konularıyla ilgili medya temsili, gelişen dünyada çevresel iletişimin önemi, hasta ve sağlık hizmeti sağlayanların iletişiminin ve sağlık sektöründe dolaşan bilginin niteliği, tartışılan başlıca konulardı. Kitle İletişimi bölümü ise düzenlediği 35 panel ile konferansın en kalabalık panel organizasyonunu gerçekleştirmişti. Özellikle televizyonun etkiler ve ekimleme çözümlenmeleri bağlamında

incelendiği, medya temsilinin konu edildiği, haber çalışmalarının ele alındığı, medya etkilerinin ve medya kullanımının değerlendirildiği, medya etiğinin tartışıldığı ve Hilton otelinin en büyük salonlarında gerçekleştirilen oturumlar, epey izleyici çekebildi.

International Communication Association'un diğer bölümleri olan Halkla İlişkiler, Görsel İletişim, Örgütsel İletişim, Feminist Çalışmalar, İletişim Felsefesi bölümlerindeki oturumlarla birlikte canlı bir paylaşım ve tartışma ortamının yaşandığı konferans, gelecek yıl San Diego'da yapılacak. 2003 yılındaki konferansın konusu "Borderlands in Communication" olarak belirlenmiş. Daha ayrıntılı bilgi edinmek ve süreci takip edebilmek için örgütün www.icaahdq.org adresine bakılabilir.

Kitap Eleştirisi

Nusayriler : Arap Aleviliği

İnan Keser (2002). İstanbul: Çiviyazıları/Mjora. 158 sayfa.

Esin Demirbaş

Alevi Cemaati birbirinden farklı öğeler içeren geniş bir topluluktur. Bu toplulukla ilgili incelemelerin ivme kazandığı dönem 1980 ve sonrasıdır. Daha açık bir deyişle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllardan itibaren, belli aralıklarla, Alevileri "keşfetme" girişimleri yapılmıştır. Gazetelerde Alevilikle ilgili bu keşif yazıları genellikle belli bir örüntüye uyar ve gazeteci, Alevilerin belli özelliklerini vurgular: Alevilerin hümanizmi, devlete bağlılıkları, kadın-erkek eşitliği ve cemaatlerinin can damarını oluşturan "gizli" ya da kapalı ritüeller. Sonra da Aleviler, başka bir gözüpek yazar ortaya çıkıp da bu hikayeye oldukça benzer bir anlatı ortaya koyana kadar kamuoyunun gündeminden kaybolur.

1990 sonrasında ise durum biraz daha farklıdır. Gazetecilerin ilgisinde bir azalma görülmezken, buna ek olarak Alevi toplumunun farklı yönlerini, tarihini, devletle ilişkilerini, ayinlerini ve öğretilerini ele alan

bir yayın seli ortalığı kaplamıştır (Olsson vd. , 1999: 20-23).

Bu yayınlardan bir tanesi de Sosyolog İnan Keser tarafından kaleme alınan *Nusayriler: Arap Aleviliği* adlı eserdir. Farklı öğeler içermekte olan Alevi cemaatinin içinde yer alan Nusayriler konusunda son birkaç yıl içinde (1998 sonrası) bir çok –literatür taramasına dayalı veya saha çalışması- araştırma yapılmıştır. Bence bu durum Türkiye'de çok göze batmayan kapalı bir yaşam süren bu topluluğun isminin medyaya (belki de Türkiye'de yaşayan bir çok insan bu topluluğun adını ilk kez bu olay sonrası duymuştu) o zamanın Fazilet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan'ın 6 Ekim 1998'de Türkiye'nin Suriye ile "yüksek gerilim hattında" (Zelyut, *Akşam*, 1998) oluşu dolayısıyla söylediği sözlerle yansımından kaynaklanmaktadır. Kutan bu topluluğu "Suriye'de bir nevi sapık Alevilik olan Nusayri mezhebi hakimdir" sözleriyle lanse etmişti Türkiye gündemine. (*Milliyet*, *Akşam*, *Radikal*, *Cumhuriyet*, 7-8 Ekim 1998)

Bu yazıda 98 sonrasında Nusayrilerle ilgili olarak kaleme alınan eserlerden bir kaçının ismini vermekle yetinip bu konuda yayımlanan son araştırma kitabı olan İnan Keser'in çalışması üzerinde durmaya